

აფრიკის კოლონიალიზმი-გზა ეთნიკურ დაპირისპირებამდე

ნინო ხარაბაძე

თეკლა აბუანდაძე

საერთაშორისო ურთიერთობების მიმართულება

სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

E-mail: nino.kharabadze001@sps.tsu.edu.ge

E-mail: tekla.abjandadze016@sps.tsu.edu.ge

აბსტრაქტი

დღევანდელი მსოფლიოს მიზანია მშვიდობის და მსოფლიო წესრიგის შენარჩუნება. როგორც ვხედავთ, 21-ე საუკუნეში კვლავ ვხვდებით სხვადასხვა სახის კონფლიქტს. ამ სტატიაში განხილული იქნება აფრიკის რეგიონი და მის ტერიტორიაზე მიმდინარე ეთნო-კონფლიქტები. ეთნიკური კონფლიქტი არის დაპირისპირება ორ მეზობელ ეთნიკურ ჯგუფს შორის, რომელიც ხასიათდება აგრესიულობით და შეიძლება საკმაოდ მწვავე ხასიათი მიიღოს. ეს თემა დღემდე აქტუალურია და ხშირად ვხვდებით აფრიკის ტერიტორიაზე მსგავს კონფლიქტებს, ამის მაგალითებია, ეთიოპიაში განვითარებული მოვლენები, რუანდას გენოციდი, კონგოს მეორე ომი, სამხრეთ სუდანში არსებული ეთნიკური დაპირისპირება, კონგოში არსებული კივე კონფლიქტი და მრავალი სხვა.

ნაშრომში შესწავლილია, თუ რა კავშირი არსებობს აფრიკის კოლონიზაციასა და დღევანდელ აფრიკულ კონფლიქტებს შორის. როგორც ვიცით, ბერლინის კონფერენციის შემდეგ აფრიკის ტერიტორია ევროპულმა სახელმწიფოებმა დაინაწილეს, ამ დაყოფისას ისინი არავითარ ყურადღებას არ აქცევდნენ, არც ადგილობრივ კულტურას, არც ეთნიკურ ჯგუფებს და ერთი ტომის ხალხს ევროპელთა მიერ გავლენილი საზღვრების სხვადასხვა მხარეს ტოვებდნენ. სტატიაში აქცენტი გაკეთებულია კოლონიალიზმის გავლენის შესწავლაზე აფრიკული კონფლიქტების განვითარებაში, განხილული იქნება მის მიერ შექმნილი ხელოვნური გარემო და ფაქტორები, რომლებიც ეთნიკურ დაპირისპირებებს ბიძგს აძლევს. ნაშრომის მთავარი საკვლევი კითხვაა- აფრიკის კოლონიზაციის შემდეგ, რა ფაქტორებმა დაუდო საფუძველი კონფლიქტების განვითარებას, რომლებიც დღემდე გრძელდება?

ნაშრომზე მუშაობისას გამოვიყენეთ თვისებრივი კვლევის მეთოდები, სამაგიდო კვლევა, სხვადასხვა ნაშრომის ანალიზი და ა.შ. თავდაპირველად შესავალ ნაწილში განხილულია აფრიკაში არსებული პოსტ-კოლონიალური მდგომარეობა, სიტუაციის უკეთ აღსაქმელად აღწერილია კოლონიალიზმის დროინდელი პერიოდი, მოკლედაა აღწერილი აფრიკის კოლონიზაციის შესახებ, რაც უფრო ნათელს გახდის აქ არსებულ მდგომარეობას, უკეთ შეგვეძლება დღევანდელი სიტუაციის გააზრება და აფრიკის მოსახლეობის მდგომარეობაში შესვლა. სტატიის ძირითად ნაწილში უშუალოდ საკვლევ კითხვას გავცემა პასუხი, ყველაფრის დეტალურად ასახსნელად მოკლედ განვიხილავთ ეთნიკურობისა და ეთნო კონფლიქტის მნიშვნელობებს. მეტი სიცხადისთვის წარმოდგენილია კონკრეტული მაგალითები რომლებიც ასახავს სტატიაში აღწერილ რეალობას.

საკვანძო სიტყვები - აფრიკა, აფრიკის კოლონიზაცია, კოლონიზაციის შედეგები, ეთნიკურობა, ეთნიკური კონფლიქტი, ეთნოკონფლიქტი.

შესავალი

აფრიკა ყველაზე ნათელი მაგალითია ეთნიკური კონფლიქტებისა. აფრიკის რეგიონის ქვეყნების ნახევარზე მეტს ბოლო სამი ათასწლეულის განმავლობაში მინიმუმ ერთნაირი შეიარაღებული კონფლიქტი მაინც აქვს გამოცდილი. კონფლიქტების შედეგად დაზარალებული მოქალაქეების რაოდენობა აფრიკაში ყველა სხვა რეგიონს მნიშვნელოვნად აჭარბებს. აფრიკის მოსახლეობის დაახლოებით მეხუთედი ცხოვრობს კონფლიქტის შედეგად მნიშვნელოვნად დაზარალებულ

ადგილებში. მარტო საპარის სამხრეთით აფრიკაში 47 ქვეყნიდან, 32 ქვეყანაში 1980 წლიდან 126 შეიარაღებული კონფლიქტია მომხდარი. კონფლიქტების დაწყებიდან აფრიკაში დაპირისპირება დღემდე გრძელდება. დაბალშემოსავლიანი ქვეყნები, კონფლიქტების შემდგომ რთულად ახერხებენ სიღარიბის დაძლევისა და ეკონომიკურ განვითარებას. იმის გათვალისწინებით თუ როგორ შემცირდა ცხოვრების დონე თითქმის მთელი აფრიკის კონტინენტზე და რამდენად გაიზარდა ბოლო სამი ათწლეულის განმავლობაში სიღარიბე და შიმშილობა, რთულია არ აღვნიშნოთ რომ ეთნიკური და რასობრივი კონფლიქტი მნიშვნელოვნად აფერხებს მოსახლეობის განვითარებას ღარიბ ქვეყნებში (Venkatasawmy, 2015). ასეთია აფრიკის რეალობა დღეს, ცხადია იგი უფრო და უფრო უმჯობესდება და წინსვლას განიცდის, მაგრამ ამ პრობლემებზე თვალის დახუჭვა წარმოუდგენელია. მსოფლიო მშვიდობისა და სტაბილურობის მოსაპოვებლად აუცილებელია ამ რეგიონის პრობლემების შესწავლა, გაანალიზება და მათი გამოსწორება.

საკვლევი კითხვის- აფრიკის კოლანიზაციის შემდეგ, რა ფაქტორებმა დაულო საფუძველი კონფლიქტების განვითარებას, რომლებიც დღემდე გრძელდება?- სწორად გააზრებისათვის აუცილებელია აფრიკის პოსტ-კოლონიალური ეპოქის განხილვა. მასზე საუბრისას და კოლონიალიზმის შედეგების აღწერისას აუცილებელია ამ პერიოდის გააზრება, მისი წამოწყების მიზეზების ცოდნა, პირობები, რომელშიც მაშინ ადამიანებს ცხოვრება უხდებოდათ და ა.შ. ამ შემთხვევაში უკეთ იქნება შესაძლებელი ამ პრობლემის გაანალიზება.

1870 წლებამდე ევროპელების ურთიერთობა აფრიკასთან მხოლოდ მონების ვაჭრობით შემოიფარგლებოდა და დანიტერესებულები იყვნენ ძირითადად სანაპირო ზოლით, რაც ამარტივებდა მათ მიმოსვლას ინდოეთთან. მონებით ვაჭრობის აკრძალვის შემდეგ ამ საქმიანობის ჩასანაცვლებლად ევროპელებმა დაინახეს აფრიკაში სხვა პოტენციური და დაიწყეს მისი სხვა ეკონომიკური მიზნებით გამოყენება და მათი ტერიტორიის ათვისება. აფრიკის გადანაწილებისათვის ბრძოლა 1870-იანი წლებიდან დაიწყო და ნელ-ნელა უფრო და უფრო მწვავე სახე მიიღო .

აფრიკის დაპყრობის ძირითადად სამი მიზეზი არსებობდა:

- ეკონომიკური-კაპიტალისტური ინდუსტრიალიზმის განვითარება მოითხოვდა ევროპულ სახელმწიფოებს ჰქონოდათ ნედლეულის მომწოდებელი ბაზარი. ცხადია აფრიკის მოსახლეობა წარმოადგენდა კარგ ბაზარს ევროპაში წარმოებული ჭარბი პროდუქციის გასაყიდად და აქვე შესაძლებელი იყო იათუად ნედლეულის მოპოვება. ცხადია ეს ეკონომიკის ზრდას უწყობდა ხელს და ასეთი „ბაზრის“ არსებობა ხელს უწყობდა ევროპული სახელმწიფოების გამდიდრებას. ასევე იათუი ნედლეული შესაძლებლობას ქმნიდა უფრო იათუად მეტი პროდუქცია ეწარმებინათ (Mensah, 2015).
- სოციალური-ინდუსტრიალიზაციის შედეგად მრავალი სოციალური პრობლემა გაჩნდა ევროპაში, მაგალითად უმუშევრობა, ხელმოკლეობა, მრავალი ოჯახი სახლის გარეშე დარჩა, ბევრი შიმშილის ზღვარზე იყო. არსებული მდგომარეობიდან გამომდინარე სახელმწიფოები ვერ ახერხებდნენ ჭარბი მოსახლეობის დასაქმებას, კოლონიების შექმნამ კი მათ საშუალება მიცათ ჭარბი უმუშევარი მოსახლეობა კოლონიებში გადაესახლებინათ და იქ დაესაქმებინათ. ასევე ამ შესაძლებლობას ქრისტიანობის გასავრცელებლადაც იყენებდნენ (Boahen, 1985).
- პოლიტიკური-ცხადია ამ პერიოდში ბრიტანეთი, საფრანგეთი, გერმანია, ბელგია, იტალია, ესპანეთი და პორტუგალია ერთმანეთს კონკურენციას უწევდნენ. ისინი უპირატესობისთვის

იბრძოდნენ, იქნებოდა ეს ეკონომიკური უპირატესობა თუ სხვა. აფრიკის კოლონიზაციით ისინი თავიანთ სიძლიერესა და შესაძლებლობებს ამტკიცებდნენ, კოლონიის ქონა პრესტიჟს ნიშნავდა. საფრანგეთი ევროპაში დაკარგული ტერიტორიის სანაცვლოდ კოლონიებით ცდილობდა თავისი ტიტულისა და ძლიერების დამტკიცებას, მას პრესტიჟის აღდგენა სურდა, ინგლისს ბრიტანეთის იმპერიის გაფართოების და ჰეგემონობის მოპოვების სურვილი ჰქონდა, დანარჩენ სახელმწიფოებს კოლონიური იმპერიის შექმნა სურდათ, არსებული კოლონიების გაფართოება და კონტინენტზე უპირატესობის დამტკიცება. კარგად ჩანს, რომ აფრიკის კოლონიზაცია პოლიტიკური ომი იყო ტიტულის მოსაპოვებლად (Boahen, 1985).

აფრიკის ტერიტორიისათვის ბრძოლა იმდენად კონკურენტული იყო, რომ 1884-1885 წელს ბერლინის კონფერენციის ჩატარებაც კი გახდა საჭირო, რომელზეც აფრიკის ტერიტორია ევროპულმა სახელმწიფოებმა დაინაწილეს და განსაზღვრეს თავიანთი გავლენის სფეროები. ამ კონფერენციას არც ერთი აფრიკის წარმომადგენელი არ დასწრებია. გადანაწილებისას არ გაუთვალისწინებიათ არც კულტურული და არც ეთნიკური საზღვრები. ერთი ტომის ხალხი ევროპულმა საზღვრებმა სხვადასხვა მხარეს დატოვეს (ვახანია, 2013).

ცხადია კოლონიზატორებს არ აინტერესებდათ აფრიკული სახელმწიფოების განვითარება, მოსახლეობის კეთილდღეობა, განათლება და სხვა. მათ ერთადერთი მიზანი ჰქონდათ რაც შეიძლება მეტი სარგებელი ენახათ ამ ხალხისა და ტერიტორიისაგან. საშინელ პირობებში აცხოვრებდნენ ამ ადამიანებს, მაგალითად კონგო ბელგიის კოლონიად ითვლებოდა ბერლინის კონფერენციის შემდეგ. ამ კონფერენციამ კონგოს სუვერენად ლეოპოლდ II, ბელგიის მეფე, აღიარა. ლეოპოლდი ბელგიის ისტორიაში გმირ მეფედაა წოდებული, მაგრამ აფრიკის ტერიტორიაზე იგი სასტიკი მმართველი იყო. მან კონგოს თავისუფალ სახელმწიფოში დაამყარა სრული დიქტატურა, მოსახლეობას ამომშობებდა, უმიზეზოდ აწამებდა, ვინც ცოტა მოსავალს აიღებდა ან ყველას დასანახად სჯიდა ან კლავდა. მოსახლეობას ან კლავდნენ ან გაუსაძლისი პირობების გამო იხოცებოდნენ, კონგოს მოსახლეობა 1884 წელს 30 მილიონს შეადგენდა, 1915 წელს კი 15 მილიონს. ლეოპოლდის დიქტატურამ მოსახლეობის ნახევარი შეიწირა (ლეოპოლდ II ბელგიის გმირი მეფე, 2015). სამხრეთ აფრიკაში კანონის თანახმად შავკანიან მოსახლეობას უფლება არ ჰქონდა მიწის მფლობელი ყოფილიყო, აქ ასევე არსებობდა ცალკე დასახლებები თეთრკანიანი მოსახლეობისათვის და ცალკე შავკანიანებისათვის, ზოგჯერ ფერადკანიანებს გადაადგილებაც კი ეკრძალებოდათ სპეციალური თანხმობის გარეშე. ასეთი მაგალითი უამრავია, მაგრამ ეს ცალკე თემაა.

კვლევის მეთოდოლოგია

კვლევისას ძირითადად გამოვიყენეთ თვისებრივი კვლევის მეთოდები. ჩვენ შევისწავლეთ სხვადასხვა სტატია და ნაშრომი ამ თემის გარშემო, გამოვიყენეთ როგორც ქართული ასევე უცხოენოვანი წყაროები. სტატიის პირველ ნაწილში განხილულია აფრიკის კოლონიალიზმის გამომწვევი მიზეზები და არსებული პირობები. სტატიის ძირითად ნაწილში შევეცადეთ გაგვეანალიზებინა არსებული პრობლემა და ჩვენი საკვლევი კითხვისთვის მაქსიმალურად ამომწურავად გავვეცა პასუხი. ნაშრომში განხილული გვაქვს რამდენიმე კერძო შემთხვევა მეტი თვალსაჩინოებისათვის.

ლიტერატურის მიმოხილვა

იმისათვის, რომ კარგად გავაანალიზოთ პრობლემის სიმწვავე აუცილებელია ვიცოდეთ, რას ნიშნავს ეთნიკურობა და ეთნო-კონფლიქტი. თავდაპირველად, გავარკვიოთ რა არის „ეთნიკურობა“. ეთნიკურობის მთავარი ორი დამახასიათებელია ის, რომ იგი არ არის შემთხვევითი ან ბუნებრივი, არამედ იგი სოციალური აქტორების შეგნებული ძალისხმევის პროდუქტია. ასევე ეთნიკური ნიშნები არა მხოლოდ ძალადობასა და კონფლიქტებში ვლინდება, არამედ თანამშრომლურ ურთიერთობებშიც. ეთნიკური აზროვნება ეთნიკურ ჯგუფებზეა ორიენტირებული. ეთნიკური ჯგუფები ისეთი ჯგუფებია, რომელთა წევრობაც ჩვეულებრივ ემყარება საერთო ისტორიას, წარმოშობას, ენას, რელიგიას, კულტურულ და ტერიტორიულ ერთობას. ანალიტიკოსების უმრავლესობა ეთანხმება ეთნიკური ჯგუფების ძირითად შემადგენელ ელემენტებს, მაგრამ ვერ თანხმდებიან იმაზე თუ როგორ ჩამოყალიბდნენ ისინი, რატომ ხდება ეთნიკურობის წარმოშობა, რატომ გამოიხატება ის ზოგჯერ ძალადობრივ კონფლიქტებში და რა უნდა გაკეთდეს იმისთვის რომ არ მოხდეს მისი უარყოფითი მხარეების გამოვლენა (Ukiwo, 2005). რაც შეეხება ეთნიკურ კონფლიქტს, ესაა დაპირისპირება სახელმწიფოს ხელისუფლებასა და მის ტერიტორიაზე მცხოვრებ ეროვნულ თუ ეთნიკურ, ენობრივ ჯგუფს შორის, ასევე ამ ტერმინში შეიძლება მოიაზრობდეს მეზობლად მცხოვრები ტრადიციულად შეუმწყნარებელი ეთნიკური ჯგუფების ერთმანეთში დაპირისპირება და სისხლიანი კონფლიქტი, ორ ან მეტ ეთნიკურ ჯგუფს შორის ყოფით ნიადაგზე წარმოქმნილი კონფლიქტი (ალექსიძე, 2005). ზოგჯერ რეგიონები, სადაც ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები ცხოვრობენ, ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების წინაშე აღმოჩნდებიან. ხშირად ეს ახდენს კონფლიქტის პროვოცირებას. ეთნიკური კონფლიქტი შეიძლება კიდევ უფრო გამძაფრდეს, თუ ამ ხალხთან ახლოსაა ისტორიული სამშობლო (ირედენტიზმი), ან სეპარატიზმის, კერძოდ, მისი უკიდურესი ფორმის, სეცესიის სახე მიიღოს (გამოეყოს არსებულ სახელმწიფოს და ჩამოყალიბდეს ცალკე პოლიტიკურ ერთეულად). (დავითაშვილი, 2001).

მაინც რა ხდება ეთნოკონფლიქტების მიზეზი, ამას უამრავი ახსნა შეიძლება ჰქონდეს. ზოგი თეორეტიკოსი მიიჩნევს, რომ შიშის ფაქტორი თამაშობს უდიდეს როლს, როდესაც ერთ ეთნიკურ ჯგუფს ემინია მეორეს მხრიდან ძალადობის იგი ცდილობს დაასწროს მას და დაამტკიცოს თავისი უპირატესობა (Violence in Twentieth century Africa, 2016), შეიძლება უსამართლობის განცდის გრძნობაც გახდეს, თუ ეთნიკური უმცირესობით დასახლებული რეგიონი გამოირჩევა სიღარიბით, სოციალური და ეკონომიკური პრობლემებით მათ შეიძლება პრეტენზია გამოთქვან და დაუპირისპირდნენ სახელმწიფოს და ყველაზე ცუდ ვარიანტში გამოყოფა მოითხოვონ (დავითაშვილი, 2001). მაკლ ბრაუნი გამოყოფს ეთნიკური კონფლიქტის გამომწვევ 4 მიზეზს: სუსტი სახელმწიფოები, პოლიტიკური პრობლემები, ეკონომიკური პრობლემები და კულტურული პრობლემები. შეიძლება ოთხივე ერთად გახდეს ეთნიკური დაპირისპირების მიზეზი ან ცალკეულები (Tepfenhart, 2013). ცხადია ეს საკითხი ცალკე ძალიან ფართო თემაა.

ცხადია არსებობს ეთნიკური კონფლიქტების გამომწვევი უამრავი მიზეზი, მაგრამ ჩვენ გვსურს ამ მოხსენებაში განსაკუთრებული ყურადღება გავამახვილოთ კოლონიალიზმის გავლენაზე და მის როლზე ეთნიკურ დაპირისპირებებში, კერძოდ, აფრიკის რეგიონში. კოლონიური მმართველობა

პოლიტიკური ეთნიკურობის წყაროდ იქცა. კოლონიურმა მთავრობებმა ძალიან მცირე ადმინისტრაციული ყურადღება დაუთმეს ფართო კოლონიურ ტერიტორიებს და ძირითადად ადმინისტრირება ხარჯების ანაზღაურებისკენ მიმართეს. ამგვარმა კოლონიურმა პოლიტიკამ შეცვალა ტრადიციული ძალაუფლების ურთიერთობები და ამავედროულად საფუძველი დაუდო ეთნიკურ ჯგუფებს შორის ინტენსიურ პოლიტიკურ კონკურენციას. დეკოლონიზაციის პროცესმა ასევე ხელი შეუწყო პოლიტიკურ ეთნიკურობას. დავიწყეთ იქიდან, რომ ნაციონალისტურმა მოძრაობამ განაპირობა ეთნიკური ჯგუფების მობილიზება პოლიტიკაში. პოლიტიზირება შეიცვალა პოლიტიკური ეთნიკურობით, მას შემდეგ ნაციონალისტურმა მოძრაობამ დაიწყო დაშლა დამოუკიდებლობის ზღვარზე, რადგანაც უკვე დეკოლონიზაციის შემდგომ ლიდერები კოლონიური ძალაუფლების მემკვიდრეობის მიხედვით მანევრირებდნენ (Ake, 1993).

რუანდას მაგალითი

კოლონიური მემკვიდრეობის ორმა ასპექტმა განსკუთრებული გავლენა მოახდინა შემდგომში აფრიკაში მიმდინარე ეთნიკურ კონფლიქტებზე. პირველ რიგში, ერთმანეთში აფრიკის რეგიონის გაყოფისას, კოლონიურმა ძალებმა ნაკლები ყურადღება დაუთმეს არსებული ეთნიკური ჯგუფების ბუნებრივ საზღვრებს. თითოეული კოლონია მოიცავდა რამდენიმე ეთნიკურ ჯგუფს მის ახლად დაწესებულ ტერიტორიულ საზღვრებში და ისეც ხდებოდა, რომ მრავალი ეთნიკური ჯგუფი იყოფოდა ორ ან მეტ კოლონიას შორის. დამოუკიდებლობის მოპოვებით, ამ ხელოვნურად შექმნილმა საზღვრებმა უკვე მოიპოვეს საერთაშორისო ლეგიტიმაცია როგორც ახალი სუვერენული სახელმწიფოების საზღვრებმა. თუმცა, მაშინვე დაიწყო კონფრონტაცია გეოგრაფიულად განაწილებულ ეთნიკურ ჯგუფებს და სახელმწიფო საზღვრებს შორის (Blanton, 2001). მაგალითად რუანდას შემთხვევაში, მათ ორი ეთნიკური ჯგუფი ტუტსი და ჰუტუ ერთმანეთს დაუპირისპირეს. ცხადია ამ ორ ტომს შორის კოლონიანმდელ პერიოდშიც არსებობდა უთანასწორობა, ტუტსი კოლონიალიზმამდეც პრივილეგირებული ტომი იყო, რადგან მეცხოველეები იყვნენ და ეს პრესტიჟულ საქმიანობად ითვლებოდა, განსხვავებით მიწათმოქმედ ჰუტუსგან. გერმანელმა კოლონიზატორებმა ეს პრობლემა უფრო გაამწვავეს, როდესაც ტუტსის ხალხს ადმინისტრაციული როლის შესრულება დააკისრეს, ჰუტუს ხალხი კი უგულვებელყოფეს და მმართველობას თითქმის მთლიანად ჩამოაცილეს. თავდაპირველად (გერმანელი კოლონიზატორების დროს) ეთნიკურობა პოლიტიკურ სტატუსს უტოლდებოდა. ტუტსი მმართველ ფენას წარმოადგენდა და მდიდარ გავლენიან ჰუტუს შეეძლო თავისუფლად გამხდარიყო ტუტსი. ეს დივერსიფიცირება უფრო მწვავედ გამოიხატა და გაიმიჯნა მაშინ, როდესაც 1935 წელს ბელგიელმა კოლონიზატორებმა აქ შემოიღეს ეთნიკური ჯგუფების მუდმივი დაყოფის კანონი და პირადობის/ეთნიკურობის დამადასტურებელი მონშობები, რაც შეუძლებელს ხდიდა ამ გადაადგილებას. ცხადია ასეთმა დაყოფამ ძალიან დიდი აგრესია, შური და უკმაყოფილება გამოიწვია. ასეთი დაყოფა და ეთნიკურ ჯგუფებს შორის უთანასწორობა გახდა საბოლოოდ რუანდას გენოციდის, კონგოს პირველი და მეორე ომების საფუძველი (Melvern, 2004). რუანდას მაგალითი ცხადყოფს, რა გავლენა მოახდინა კოლონიების მიერ ტერიტორიის, ეთნიკური ჯგუფებისა და ისტორიის უგულვებელყოფამ შემდგომ მოვლენებზე. მეორე ასპექტი იყო ის რომ ევროპულმა ძალებმა გარდაქმნეს საზოგადოებაში წარმოებითი ურთიერთობები. ამით მათ შეარყიეს დიდი ხნის წინ ჩამოყალიბებული სოციალური ორგანიზაცია.

ინდუსტრიულმა რევოლუციამ უპრეცედენტო მოთხოვნა წარმოშვა ისეთი კულტურებისთვის, როგორცაა პალმის და არაქისის ზეთი, ბამბა და ასე შემდეგ. ამ კულტურების საწარმოებლად კოლონიურმა ძალებმა სხვადასხვა ზომები მიიღეს, რათა ადგილობრივი მოსახლეობისათვის ამ კულტურების წარმოება აეძულებინათ. შესაბამისად, ამ ხალხის კულტურა უგულვებელყოფილი დარჩა, რამაც მთლიანად გარდაქმნა ადგილობრივი აფრიკული ბაზრები ევროპული ბაზრების მოთხოვნების შესაბამისად. აფრიკის კოლონიების მრავალეთნიკური ხასიათი ყველა კოლონიური ძალებისთვის მსგავსი იყო, რადგანაც კოლონიური სახელმწიფოების საზღვრების გამოყოფის კრიტერიუმები საერთოდ არ ითვალისწინებდნენ ეთნიკურ საზღვრებს. ამასთან ერთად, კოლონიური სახელმწიფოები საკუთარი მმართველობის სტილის მიხედვით აწყობდნენ სოციალური ორგანიზაციის ტრადიციულ ნიმუშებს. სწორედ ამგვარმა სტილმა დაუღო საფუძველი პოსტკოლონიურ ეპოქაში მიმდინარე ეთნიკურ კონფლიქტებს (Blanton, 2001).

არ უნდა დავივიწყოთ არაპირდაპირი მართვის მექანიზმიც, რომელსაც უკვე ყოფილი კოლონიზატორები იყენებდნენ, ეს გახლდათ ადმინისტრაციული მეთოდი გაეკონტროლებინათ ყოფილი კოლონიების მოქმედებები. ამ დროს ისინი ნიშნავდნენ ლოკალურ, აფრიკელ მმართველს და ინსტიტუციებს, რომლებიც საბოლოოდ მათ მითითებებს შეასრულებდნენ. ასეთი მართვა ცხადია არ იყო ორიენტირებული ადგილობრივი სახელმწიფოს კეთილდღეობაზე. ასეთი მმართველობა ძალიან კარგ ნიადაგს ქმნიდა კონფლიქტის ჩამოსაყალიბებლად, კორუმპირებული უმცირესობა ხშირად ახდენდა სხვა ეთნოჯგუფების ექსპლუატაციას, მათ დაჩაგვრას და უფლებების შეზღუდვას (Violence in Twentieth century Africa, 2016).

ნიგერიის მაგალითი

ძალიან საინტერესო მაგალითს წარმოადგენს ნიგერია. კოლონიური მმართველობისას ჩრდილოეთისა და სამხრეთის ეთნიკური ჯგუფები ხელოვნურად გააერთიანეს ერთ სახელმწიფოში, რომელსაც ნიგერია ეწოდა (1914წ). ბრიტანეთმა სრულიად უგულვებელყო აქ მცხოვრები ხალხების ინტერესები და მათი აზრის გათვალისწინების გარეშე გადადგა ეს ნაბიჯი. აქვე იყენებდნენ არაპირდაპირ მმართველობას, რის გამოც ეთნიკური ჯგუფები ერთმანეთის მიმართ უფრო დისტანციურები ხდებოდნენ. ამ ყველაფერთან ერთად კოლონიზატორმა ბრიტანეთმა ნიგერია სამ ოლქად დაყო: დასავლეთ ნიგერია (დომინანტური ეთნიკური ჯგუფი იურობა), აღმოსავლეთ ნიგერია (იგბო) და ჩრდილოეთ ნიგერია (ჰაუსა). ამან ხელი შეუწყო ეთნიკურობის პოლიტიზირებას. ყველა ცდილობდა თავიანთი რეგიონის დაწინაურებას, ამ დროს კი ერთობის იდეა სრულიად იკარგებოდა. ამის გამო ამ სამ რეგიონს შორის უფრო და უფრო მწვავედებოდა დაძაბულობა. ასეთმა დაყოფამ სახელმწიფო იქამდე მიიყვანა, რომ აქ მუდმივად არსებობს კონფლიქტი, ეს რეგიონები ვერ თანხმდებიან სასურველ მმართველზე, ყოველთვის ცდილობენ უპირატესობა მოიპოვონ და დაწინაურდნენ. სამხრეთ ნიგერია საერთოდ ავტონომიის მიღებას ცდილობს და სხვა. არაპირდაპირმა მმართველობამ, კულტურის უგულვებელყოფამ ხელოვნურად შექმნა დაპირისპირება და კონკურენცია შიდასახელმწიფოებრივ დონეზე (Irobi, 2005).

ეთნოკონფლიქტის პირისპირ

ზემოთ განხილული ინფორმაციის საფუძველზე ჩნდება კითხვები, როგორ შეიძლება თავი ავარიდოთ ეთნოკონფლიქტებს? ყოველი ეთნიკური ჯგუფისათვის სახელმწიფო მინიჭების უფლება

შეამსუბუქებს ეთნიკურ დაპირისპირებებს? ცხადია, ეს მიდგომა ეთნოკონფლიქტებს ვერ მოაგვარებს, პირიქით აფრიკაში მცხოვრებმა ყველა ეთნიკურმა ჯგუფმა სახელმწიფო, რომ დაარსოს შეიქმნება სრული ქაოსი. მხოლოდ აფრიკის ტერიტორიაზე 3000 ზე მეტი ეთნიკური ჯგუფია, წარმოიდგინეთ, როგორი ქაოსი დამყარდება მსოფლიოში ყოველ მათგანს საკუთარი სახელმწიფო რომ ჰქონდეს. რა თქმა უნდა, ეს გამოსავალი არაა. ამ კონტინენტზე სახელმწიფოები უკვე ჩამოყალიბებულია, შეიძლება ეს საზღვრები უსამართლოდაა გადანაწილებული, მაგრამ მათი დარღვევა და თავიდან გადანაცობა ყოველგვარი საერთაშორისო სამართლის წინააღმდეგ მიდის. ცხადია ყველა სარგებლობს თვითგამორკვევის უფლებით, მაგრამ რამდენადაც ვხედავთ ეს უფლება არ გულისხმობს აუცილებლად სახელმწიფოსგან გამოყოფას და ახლის შექმნას. ამ სიტუაციაში ეთნიკურ ჯგუფებს ისლა დარჩენიათ ქვეყნის შიგნით მოაგვარონ ეს პრობლემა და საერთაშორისო სამართლის წესების დაცვით იმოქმედონ, წინააღმდეგ შემთხვევაში ისინი კონფლიქტურ ზონებს შექმნიან, რომლებიც ყველაზე ცუდ შემთხვევაში ომით დასრულდება. როგორ შეიძლება არსებულ რეალობაში მსგავსი დაპირისპირებების თავიდან აცილება. პირველ რიგში აუცილებელია, სახელმწიფოში მაცხოვრები ყველა ეთნიკური ჯგუფი თანაბარუფლებიანად იყოს წარმოდგენილი სახელმწიფოს წინაშე. არც ერთ ჯგუფს არ უნდა გააჩნდეს რაიმე სახის პრივილეგიები, უნდა არსებობდეს სახელმწიფო იდენტობა საზოგადოებაში. ასეთ პოსტ-კოლონიურ სახელმწიფოებში ხშირად დაპირისპირება ჩნდება ეთნიკურ ჯგუფებს შორის, თუ რომელი ეთნიკური ჯგუფი უნდა იდგეს სათავეში, ამ შემთხვევაში ყველაზე ლოგიკური გამოსავალია, სახელმწიფოში წარმოდგენილ ყველა ეთნიკურ ჯგუფს უნდა ყავდეს წარმომადგენელი ხელისუფლებაში, ადამიანი ვისაც ენდობიან და მათ ინტერესებს სახელმწიფო ინტერესად წარმოაჩინენ. ზოგ შემთხვევაში გამოსავალი ავტონომიის მინიჭებაა. რა თქმა უნდა, რთულია ასე ზოგადად პრობლემის გადაჭრაზე საუბარი, რადგან ყველა შემთხვევა განსხვავებულია. აუცილებელია სახელმწიფოს კულტურის, მოსახლეობის მენტალობის, ისტორიის და მოთხოვნების გათვალისწინება, მაგრამ ერთი რამ ცხადია, თუ ეთნიკურ ჯგუფებს შორის არ იარსებებს სოციალურ, პოლიტიკურ და ეკონომიკურ დონეზე განსხვავებები, მაშინ ამ ჯგუფებს შორის უფრო ჰარმონიული დამოკიდებულება იქნება, რაც უფრო მეტად იქნებიან ეს ჯგუფები ერთმანეთთან დაახლოებული და ექნებათ მეტი საერთო მით უფრო დიდი შანსია იმისა, რომ ეს საზოგადოება ნაკლებად კონფლიქტური იქნება. მაგრამ არ უნდა დავივიწყოთ ამ ეთნიკური ჯგუფების წარსული და მათი ადრინდელი ურთიერთობები, ისინი ძალიან დიდ როლს თამაშობენ მსგავსი პრობლემებისას (Jinadu, 2007).

დასკვნა

ყოველივე ზემოთ განხილულიდან ვხედავთ, რომ აფრიკის რეგიონისათვის ეთნოკონფლიქტები უჩვეულო მოვლენა არ არის. აქ არსებობს ამის კარგი ნიადაგი და შესაბამისად ეს პრობლემა ხშირად იჩენს თავს. მის წამოწყებას მრავალი მიზეზი შეიძლება ჰქონდეს, მაგრამ ამ კონკრეტულ შემთხვევაში აქცენტი გავაკეთეთ კოლონიალიზმის გავლენაზე. აფრიკის ტერიტორიაზე არსებული კულტურის, ტრადიციების, ისტორიის უგულებელყოფამ ძალიან ბევრ პრობლემას დაუდო საფუძველი. ხშირად კოლონიზატორები მხოლოდ თავიანთ კეთილდღეობაზე ფიქრობდნენ და ამის გამო სრულიად ხელოვნურ გარემოს ქმნიდნენ აფრიკის ტერიტორიაზე, აიძულებდნენ ადგილობრივებს, შეეცვალათ ტრადიციები, ღირებულებები და ჩვეულებები. ცხადია, ამან

კულტურის დეგრადირებას შეუწყობ ხელი, გაჩნდა ხელოვნური კონკურენცია. ასევე, მსგავსი მიზნების გამო ხშირად კოლონიზატორები ისეთ შეცდომებს უშვებდნენ, რომლებსაც საბოლოოდ გენოციდებამდე და ომებამდე მივყავდით. ეს გულგრილობა დღემდე შეინიშნება ამ რეგიონში, ისინი კვლავ ცდილობენ წლების წინ მიღებული ტრავმების მოშუშებას, არსებული ცხელი წერტილების ნეიტრალიზირებას და ხელოვნურად შექმნილი პრობლემების სისტემატიზირებას. საბოლოოდ თავისუფლად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ აფრიკის კოლონიზაციის შედეგები დღესაც სახეზეა. ცხადია ყველა კონფლიქტს კოლონიზაციით ვერ ავხსნით, მაგრამ შეგვიძლია დავინახოთ მცირედი წვლილი, ბიძგი რაც ამ მოვლენებმა გამოიწვია. ხშირად კოლონიზატორები ისე ქმნიდნენ კონფლიქტისათვის საჭირო ნიადაგს, რომ ვერც ანალიზებდნენ, ეს გამონეული იყო იმით, რომ ამ ტერიტორიაზე მცხოვრები ხალხი მათთვის პრიორიტეტს არ წარმოადგენდა, მთავარი იყო საკუთარი კეთილდღეობა და კოლონიებიდან მაქსიმალური მოგების ნახვა.

ბიბლიოგრაფია

1. ვახანია, თ. (2013, თებერვალი 15). კოლონიური პოლიტიკის ევოლუცია აფრიკის რეგიონში. მოპოვებულია:<http://www.socium.ge/index.php/articles/student-articles/27-koloniuri-politikis-evolucia-afrikis-regionshi>
2. ალექსიძე, ლ. (2005). *ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალი: ლექსიკონი-ცნობარი*. თბილისი.
3. დავითაშვილი, ზ. (2001). *მსოფლიოს ისტორიული და პოლიტიკური გეოგრაფია*. თბილისი.
4. (2015, ივლისი 29). ლეოპოლდ II ბელგიის გმირი მეფე. მოპოვებულია:http://reportiori.ge/old/news_print.php?id=73208&lang=1
5. Ake, C. (1993). What is the problem of ethnicity in Africa?. მოპოვებულია:<http://transformationjournal.org.za/wp-content/uploads/2017/03/tran022002.pdf>
6. Blanton, R. (2001, ივლისი). Colonial Style and Post-Colonial Ethnic Conflict in Africa. მოპოვებულია:https://www.researchgate.net/publication/233756416_Colonial_Style_and_Post-Colonial_Ethnic_Conflict_in_Africa
7. Boahen, A. (1985). *General history of Africa- VII- Africa under Colonial Domination 1880-1935*. California : UNESCO.
8. Irobi, E. G. (2005, მაისი). Ethnic Conflict Management in Africa: A Comparative Case Study of Nigeria and South Africa. მოპოვებულია:https://www.beyondintractability.org/casestudy/irobi-ethnic?fbclid=IwAR1kKKjirXzoCqe9gP_9F91mk5G6q118qILViou8perHOeU22-J6kwrX7gU
9. Melvern, L. (2004). *Conspiracy to Murder: The Rwandan Genocide*. London. VERSO
10. Mensah, E. T. (2015). *The Partition of Africa and it's Effects on the Continent*. Munich.
11. Oliver , R., & Sanderson, G. (2008). *The Cambridge History of Africa* . Cambridge, UK: Cambridge University Press.
12. Tepfenhart, M. (2013, /04/ 01/). "The Causes of Ethnic Conflicts", *Comparative Civilizations Review*: Vol.68: No68, Article8. ხელმისაწვდომია: <https://scholarsarchive.byu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1890&context=ccr>
13. Ukiwo, U. (2005). On The Study of Ethnicity in Nigeria. *Centre for research on inequality , human security and ethnicity*.

14. Venkatasawmy, R. (2015). Ethnic Conflict in Africa: A Short Critical Discussion. მოპოვებულია: https://www2.hu-berlin.de/transcience/Vol6_No2_26_37.pdf?fbclid=IwAR3xpzhiPR8Xr20UGudE6gSwXhDzRjsSUy6UYFHXvnHetVestCHvT4ekP04
15. *Violence in Twentieth century Africa*. (2016, მარტი 28). Ethnicity and Ethnic Conflict. მოპოვებულია: https://scholarblogs.emory.edu/violenceinafrica/wiki-round-2-causes-of-conflict/ethnicity-and-ethnic-conflict/?fbclid=IwAR3vQ3xGpiWk7dt_DyKmvPF8xG1hY0QYDjISt5oJoY33r0h0TQ6QANuIGa